

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Στέφανος Γλεντής
Ελευθέριος Μαραγκουδάκης
Νίκος Νικολόπουλος
Μαρία Νικολοπούλου**

ΙΣΤΟΡΙΑ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στα Βυζαντινά Χρόνια

Τετράδιο Εργασιών

Τόμος 1ος

Κεφάλαια 1 – 22

Ιστορία Ε΄ Δημοτικού

Στα Βυζαντινά Χρόνια

Τετράδιο Εργασιών

Τόμος 1ος

Κεφάλαια 1 – 22

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το
Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Στέφανος Γλεντής, *Εκπ/κός Π.Ε.*

**Ελευθέριος Μαραγκουδάκης,
*Εκπ/κός Π.Ε.***

**Νίκος Νικολόπουλος,
*Επιτ. Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.***

Μαρία Νικολοπούλου, *Εκπ/κός Δ.Ε.*

ΚΡΙΤΕΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

**Απόστολος Παπαϊωάννου,
*Αναπλ. Καθηγ Παν/μίου Ιωαννίνων***

**Αντώνιος Παυλίδης,
*Σχολικός Σύμβουλος***

**Μαρία Παναγιωτοπούλου,
*Εκπαιδευτικός Π.Ε.***

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ – ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

**Φώτιος Τσίτσος,
*Σκιτσογράφος-Εικονογράφος***

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γεωργία Ρογάρη, Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Γιάννης Παπαγρηγορίου,
*Σύμβουλος Π.Ι.***

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Τέτα (ή Σεβαστιανή) Μακρή,
*Εικαστικός Καλλιτέχνης***

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ -
MULTIMEDIA Α.Ε.”**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

***Ομάδα Εργασίας,
Αποφ. 16158/6-11-06
και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Στέφανος Γλεντής
Ελευθέριος Μαραγκουδάκης
Νίκος Νικολόπουλος
Μαρία Νικολοπούλου**

Ιστορία Ε΄ Δημοτικού

Στα Βυζαντινά Χρόνια

Τετράδιο Εργασιών

Τόμος 1ος

Κεφάλαια 1 – 22

1. Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες

1. Αντιστοιχίστε στην επόμενη σελίδα τις ενέργειες των Ρωμαίων με τα αποτελέσματά τους και σχολιάστε κάθε ζεύγος, μετά την αντιστοίχισή του.

- Επέβαλαν βαρύτερους φόρους στις πόλεις.
- Κατάργησαν τα δημοκρατικά πολιτεύματα.
- Ανηλίκισαν τις καλλιέργειες.
- Αιχμαλώτισαν τους κατοίκους.
- Απαγόρευαν την επικοινωνία.

- Οι Έλληνες δε μετείχαν στη διοίκηση τους.
- Επικράτησε φτώχεια και ανέχεια.
- Μειώθηκε ο αλληλικός πληθυσμός.
- Χάθηκαν οι σοδείες των αγρών.
- Απομονώθηκαν οι κάτοικοι.

2. Παρατηρήστε την εικόνα 4, διαβάστε το κείμενο-πηγή που ακολουθεί και φανταστείτε ότι ζείτε σε μια κατακτημένη ελληνική πόλη, απ' όπου αρπάζονται έργα τέχνης για να στολίσουν τη Ρώμη. Ένας Έλληνας γλύπτης προσπαθεί να πείσει το Ρωμαίο διοικητή να μην αφαιρέσει τα έργα τέχνης από τη γενέθλια πόλη του. Αναθέστε σε δυο συμμαθητές σας το ρόλο των δύο προσώπων, χωριστείτε σε ομάδες και βοηθήστε τους να στηρίξουν με επιχειρήματα τις απόψεις τους.

Ο «θρίαμβος» των ξένων θησαυρών

«...Την πρώτη μέρα παρέλασαν στη Ρώμη διακόσιες πενήντα άμαξες φορτωμένες με λεηλατημένους ανδριάντες και μεγάλα αγάλματα.

Την άλλη μέρα παρέλασαν πολλές άμαξες με μακεδονικά όπλα και άνδρες, κρατώντας δοχεία γεμάτα ασημένια νομίσματα. Την τρίτη μέρα παρέλασαν άνδρες που κουβαλούσαν δοχεία με χρυσά νομίσματα.»

Πλουτάρχου, *Αιμίλιος Παύλος*

3. Διαβάστε τον παρακάτω μύθο του Αισώπου και συζητήστε πώς μπορεί να συσχετισθεί με τις εσωτερικές αντιθέσεις των Ελλήνων και με το «διαίρει και βασίλευε» των Ρωμαίων;

Τα παιδιά του γεωργού που δε μόνοιαζαν

«Τα παιδιά ενός γεωργού μάλωναν μεταξύ τους κι αυτός, παρά τις συμβουλές του, δεν κατάφερνε να τους ειρηνεύσει. Τότε αποφάσισε να τους διδάξει με παράδειγμα. Τους παρακάλεσε λοιπόν να του φέρουν ένα δέμα με βέργες και, αφού τις έδεσε όλες μαζί, ζήτησε από τον καθένα να σπάσει το δεμάτι. Κανένας όμως δεν το κατάφερε. Τότε έλυσε το δέμα και έδινε μια-μια τις βέργες στον καθένα κι αυτοί τις έσπαγαν ευκολότατα. Τότε τους είπε: Κι εσείς, παιδιά μου, αν είστε όλοι μαζί και μονιασμένοι, θα είσαστε ανίκητοι από τους εχθρούς. Αν όμως δε μονιάσετε μεταξύ σας, θα είστε πάντα νικημένοι».

2. Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους

1. Παρατηρήστε στην επόμενη σελίδα την εικόνα του Παρθενώνα και του ωδείου του Ηρώδη του Αττικού. Εντοπίστε τις αρχιτεκτονικές ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στα κτίσματα αυτά και συζητήστε τους λόγους της συνύπαρξής τους στον ιερό χώρο της Ακρόπολης και γύρω από αυτήν.

Το ρωμαϊκό Ωδείο Ηρώδη του Αττικού, κάτω από την Ακρόπολη

2. Μελετήστε το κείμενο-πηγή 4. Συζητήστε σε ομάδες και κρίνετε τις συμβουλές του Ρωμαίου έπαρχου Πλίνιου. Αναζητήστε τους πιθανούς λόγους που τον οδήγησαν να τις δώσει στο νέο έπαρχο της Αχαΐας.

3. Πώς εξηγείτε την ειρηνική συνύπαρξη και τη συνεργασία Ελλήνων-Ρωμαίων, μετά τα τόσο δυσάρεστα γεγονότα της κατάκτησης, που είδαμε στο προηγούμενο μάθημα; Έχουμε ανάλογα παραδείγματα στη σύγχρονη ιστορία μας;

4. Χωριστείτε σε ομάδες και αποφασίστε:

- **Να αναζητήσετε εικόνες, πληροφορίες και άλλο υλικό για τα αρχαία και τα ρωμαϊκά μνημεία που σώζονται στην περιοχή σας.**

- **Να προγραμματίσετε μια ή περισσότερες επισκέψεις σ' αυτά τα μνημεία.**

- **Να οργανώσετε «γωνιά της Ιστορίας» στην τάξη σας και ν' αρχίσετε να την πλουτίζετε με το υλικό σας.**

3. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου

1. Εντοπίστε και δείξτε στο χάρτη τις περιοχές στις οποίες επεκτάθηκε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Ποιοι αρχαίοι λαοί που γνωρίζετε από την περσινή σας ιστορία κατοικούσαν στις περιοχές αυτές;

2. Παρατηρήστε το χάρτη 4 και την εικόνα 5 και διαβάστε τα κείμενα-πηγές 4.1. και 6 για τους δρόμους και τους αγγελιοφόρους. Συζητήστε τη σημασία που είχαν τότε και εξακολουθούν να έχουν και σήμερα οι δρόμοι και τα μέσα συγκοινωνίας για ένα κράτος και τους πολίτες του.

3. Αντιστοιχίστε τις ενέργειες με τα αποτελέσματά τους

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

- Μείωσαν τους φόρους
- Οργάνωσαν το στρατό
- Έφτιαξαν το οδικό δίκτυο
- Ξεβάστηκαν τον γαληνικό πολιτισμό
- Εφαρμοσαν τους νόμους
- Μείωσαν τους φόρους
- Οργάνωσαν το στρατό
- Έφτιαξαν το οδικό δίκτυο
- Ξεβάστηκαν τον γαληνικό πολιτισμό
- Εφαρμοσαν τους νόμους
- Διευκόλυνθηκε η συγκοινωνία
- Ανακουφίστηκαν οι πολίτες
- Δημιουργήθηκε αίσθημα αφορίας
- Περιορίστηκαν οι αυθαιρέσεις
- Έννηθηκε ο γαληνισμός
- Ηαίκορ πολιτισμόρ

4. Διαβάστε όσα αναφέρει το κείμενο 4.1 για τη ρωμαϊκή Εγνατία Οδό και παρατηρήστε το χάρτη της σύγχρονης Εγνατίας που κατασκευάζεται στη βόρεια Ελλάδα. Δείξτε στο χάρτη της τάξης την αρχή, τη διαδρομή και το τέλος της και συζητήστε για τη σημασία της (τότε και τώρα).

ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ η πύλη της Ανατολής, η είσοδος της Δύσης, ο Δρόμος των ανοιχτών οριζόντων

**Η νέα Εγνατία οδός ακολουθεί
διαδρομή παραπλήσια με την
αρχαία. Αρχίζει από την
Ηγουμενίτσα και διατρέχοντας όλη
τη Μακεδονία καταλήγει στη Θράκη
(*Έντυπο ΥΠΕΧΩΔΕ*).**

4. Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη

1. Με βάση τις πληροφορίες των κειμένων-πηγών και των εικόνων του μαθήματος, τι θα ήθελες να δεις από κοντά και τι νομίζεις ότι θα σου έκανε μεγάλη εντύπωση, αν επισκεπτόσουν την αρχαία Ρώμη; Αιτιολόγησε την επιλογή σου.

2. Τα προϊόντα που έφερναν οι φορτηγίδες στο λιμάνι του Τίβερη, (εικόνα και κείμενο-πηγή 4) ποιοι άνθρωποι και ποιων επαγγελμάτων νομίζετε ότι τα περίμεναν εκεί; Με τι μέσα έφταναν όλα αυτά στον τελικό προορισμό τους;

3. Χωριστείτε σε ομάδες και επιλέξτε κάποιους ρόλους από σκηνές καθημερινής ζωής στην

αρχαία Ρώμη (π.χ. κάτοικος πολυκατοικίας, οικοκυρά, έμπορος στο λιμάνι, μεταφορέας, τεχνίτης, ναυτικός, στρατιώτης, γεωργός, ψαράς, μονομάχος, μαθητής κ.ά.). Ετοιμάστε ένα μικρό σενάριο με θέμα: «Μια μέρα στη Ρώμη» και παίξτε το μπροστά στους συμμαθητές σας.

4. Παρατηρήστε την παρακάτω εικόνα του Ρωμαίου δασκάλου με τους μαθητές του. Διαβάστε και το κείμενο για τα ρωμαϊκά σχολεία και σχολιάστε:

- Τη στάση, την ενδυμασία, την έκφραση και το ρόλο των προσώπων της εικόνας.
- Την πληροφορία που σας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση από το κείμενο-πηγή.

- Τι απ' όλα αυτά που βλέπετε στην εικόνα ή διαβάσατε στην πηγή συναντούμε και σήμερα στα σχολεία μας και τι είναι διαφορετικό;

**Δάσκαλος και μαθητές σε ώρα μαθήματος
(Ανάγλυφο, Trier, Μουσείο Ρήνου)**

Τα Ρωμαϊόπουλα μάθαιναν γράμματα από δασκάλους δούλους των οικογενειών τους ή από ελεύθερους που είχαν δικά τους σχολεία. Διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, γραμματική, αριθμητική, ιστορία και υπακοή. Οι μαθητές υπάκουαν στις συμβουλές ή τις εντολές των δασκάλων τους τόσο, ώστε «οι λέξεις μαθητής και πειθαρχία ήταν σχεδόν συνώνυμες».

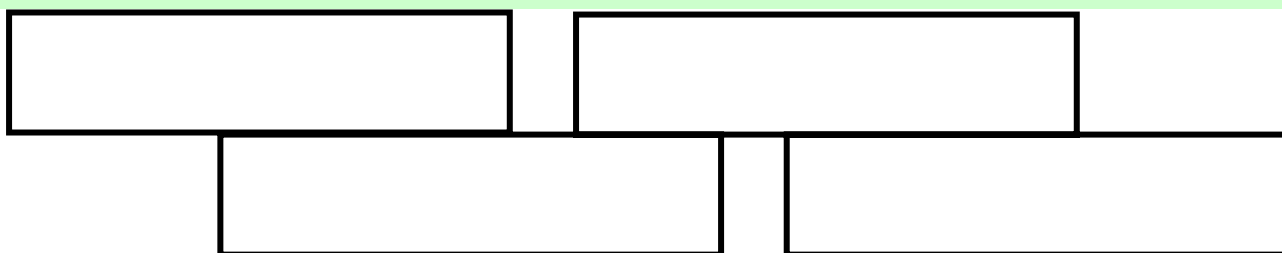
Will Durant,
*Παγκόσμιος Ιστορία
του Πολιτισμού*

5. Μεγάλες αλλαγές στη Διοίκηση της Αυτοκρατορίας

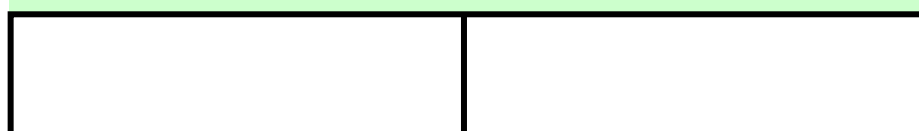
1. Συμπληρώστε στα κενά ορθογώνια τα ονόματα των τετραρχών και των αυτοκρατόρων. Παρατηρώντας το συμπληρωμένο διάγραμμα, συζητήστε στην τάξη για τις αλλαγές που έγιναν στη ρωμαϊκή διοίκηση και τις πιθανές αιτίες τους.

Διοκλητιανός

Συνάρχοντες

Συναυτοκράτορες

Μονοκράτορας

2. Παρατηρήστε την εικόνα 2 και σχολιάστε την ανάγλυφη παράσταση των τεσσάρων τετραρχών. Τι νομίζετε ότι προσπάθησε να απεικονίσει ο γλύπτης σ' αυτή; Η εξέλιξη της τετραρχίας τον δικαίωσε;

3. Συμπληρώστε τη μεσοστιχίδα της Τετραρχίας που βρίσκεται στην επόμενη σελίδα και σχολιάστε προφορικά, μετά τη συμπλήρωση, τη σημασία που είχε για την αυτοκρατορία το γεγονός που αναφέρει κάθε μια από τις εννέα αυτές προτάσεις:

1. _ _ _ _ T _ _ _ _ _

2. _ _ _ _ E _ _ _

3. _ _ _ _ T _ _ _ _

4. _ _ _ _ P _

5. T E T P A P X I A

6. _ _ _ _ P _ _ _ _ _

7. _ _ _ _ X _ _ _

8. _ _ _ _ I _ _ _ _ _ _ _ _ _

9. _ _ _ _ A _ _ _

1. Αυτοί δέχτηκαν πολλούς διωγμούς.

2. Σε τόσες περιφέρειες χώρισε την αυτοκρατορία ο Διοκλητιανός.

3. Κάποιες επαρχίες έκαναν τα δικά τους κράτη.

4. Τα παραβίαζαν συχνά πολλοί γειτονικοί λαοί.

5. Σύστημα διακυβέρνησης της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.
6. Ονομάστηκαν έτσι επειδή κυβέρνησαν μαζί.
7. Τις ανατολικές απειλούσαν οι Πέρσες και οι Γότθοι.
8. Το Διάταγμα της έδινε θρησκευτική ελευθερία.
9. Από τις εμφύλιες βγήκαν νικητές ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος.

4. Στη χώρα μας σήμερα ζουν και εργάζονται ξένοι μετανάστες. Πολλοί απ' αυτούς πιστεύουν σε διαφορετικές θρησκείες. Παρατηρήστε την εικόνα 1, διαβάστε το Διάταγμα των Μεδιολάνων (πηγή 4) και συζητήστε στην τάξη για το σεβασμό που πρέπει να έχουμε στην πίστη και στη λατρεία κάθε ανθρώπου.

6. Μια νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη

1. Αντιστοιχίστε τις πόλεις που, όπως και η Κωνσταντινούπολη, φέρουν τα ονόματα των ιδρυτών τους ή των θεών που τις προστάτευαν. Συζητήστε σε ομάδες και αναζητήστε περισσότερες πληροφορίες για τη «μικρή ιστορία» αυτής της σχέσης.

Αθήνα ●	● Κωνσταντίνος
Αλεξάνδρεια ●	● Βύζαντας
Αδριανούπολη ●	● Ρωμύλος
Φιλιππούπολη ●	● Μ. Αλέξανδρος
Ρώμη ●	● Αδριανός
Βυζάντιο ●	● Φίλιππος
Κωνσταντι- νούπολη ●	● Αθηνά

2. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 3 και σχολιάστε τις πληροφορίες που δίνει. Συζητήστε μεταξύ σας και αναζητήστε και άλλους λόγους που μπορεί, κατά τη γνώμη σας, να βοήθησαν στην αύξηση του πληθυσμού της Πόλης και στην επικράτηση της ελληνικής γλώσσας.

3. Οι ενέργειες και οι αποφάσεις του Κωνσταντίνου τον δείχνουν ως άνθρωπο τολμηρό και αποφασιστικό. Παρατηρήστε και περιγράψτε την εικόνα 2 του μαθήματος και απαντήστε αν ο γλύπτης κατάφερε να αποδώσει αυτά τα χαρακτηριστικά του αυτοκράτορα στο έργο αυτό.

4. Είσαι κάτοικος της Ρώμης και μαθαίνεις την απόφαση του αυτοκράτορα για τη μεταφορά της πρωτεύουσας στο Βυζάντιο. Ποιες

είναι οι πρώτες σκέψεις σου για τις συνέπειες αυτής της απόφασης σε σένα, την οικογένειά σου, την πόλη και την αυτοκρατορία;
Δικαιολόγησέ τις.

5. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή, παρατηρήστε την εικόνα και συζητήστε αν (κατά τη γνώμη σας) η μητέρα του Κωνσταντίνου, που ήταν Ελληνίδα και χριστιανή, έπαιξε κάποιο ρόλο στις σημαντικές αποφάσεις που αυτός πήρε και σε ποιες.

Οι άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη

«Ο Κωνσταντίνος έστειλε τη μητέρα του Ελένη στα Ιεροσόλυμα να αναζητήσει το σταυρό, πάνω στον οποίο σταυρώθηκε ο Χριστός. Κι εκεί, με θαυματουργή βοήθεια που σπάνια σήμερα την αξιώνονται οι αρχαιολόγοι, βρήκε το Γολγοθά. Έβγαλε από τη γη τον ίδιο τον τίμιο σταυρό, τους σταυρούς των (δυο) ληστών, τη λόγχη, τον ακάνθινο στέφανο και όλα τα λείψανα τα σχετικά με τα θεία πάθη. Στο σημείο αυτό έχτισε το ναό της Αναστάσεως του Χριστού που σώζεται έως σήμερα. Το γεγονός αυτό έκανε τη χριστιανοσύνη να σκιρτήσει και της έδωσε αιώνια δόξα. Τα ονόματα του Κωνσταντίνου και της Ελένης έγιναν, κι έμειναν, τα πιο σεβαστά στην ιστορία της αυτοκρατορίας».

Στήβεν Ρανσιμάν, ιστορικός.

7. Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με σπουδαία έργα τέχνης

1. Πώς κρίνετε την απόφαση του Κωνσταντίνου να αφήσει στην Κωνσταντινούπολη απείραχτους τους ναούς και βωμούς της παλιάς θρησκείας, πλάι στους νέους χριστιανικούς που έχτισε; Με ποια προηγούμενη ενέργειά του τη συσχετίζετε;

2. Διαβάστε στην πηγή 4 τους θρύλους για την επιλογή της θέσης και για το χτίσιμο της Πόλης, βρείτε στο χάρτη της τάξης σας την Τροία και το Βυζάντιο και παρατηρώντας τον συζητήστε για:

- την αγωνία του αυτοκράτορα να βρει την καλύτερη θέση για τη νέα πρωτεύουσα

- τα πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματα καθεμιάς από τις δύο πόλεις
- παλαιότερους ή νεότερους μύθους ή θρύλους, που γνωρίζετε, για την παρέμβαση θεών ή αγίων στην ίδρυση, την ονομασία ή την προστασία κάποιων πόλεων.

3. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο του Ηροδότου και θυμηθείτε τους αρχαίους αποικισμούς. Συζητήστε στην τάξη αν και στην εποχή μας έχουμε παρόμοιες περιπτώσεις μετακίνησης των ανθρώπων για την αναζήτηση καλύτερης τύχης.

Η πόλη των τυφλών

– «Απέναντι από την πόλη των τυφλών να χτίσετε τη νέα σας αποικία».

Αυτόν το χρησμό έδωσε η Πυθία

στο Βύζαντα, τον αρχηγό των Μεγαρέων αποίκων, που είχε πάει στους Δελφούς να ζητήσει τη συμβουλή του Απόλλωνα.

Ξανοίχτηκαν τότε οι Μεγαρείς στο Αιγαίο, μπήκαν στον Ελλήσποντο κι έφτασαν στη Χρυσούπολη της Προποντίδας. Ρώτησαν παντού. Κανείς όμως δεν ήξερε ούτε είχε ακούσει ποτέ για πόλη με τέτοιο όνομα.

Απελπισμένος ο Βύζαντας βγήκε από το καράβι του κι ανέβηκε στην κορυφή ενός θαλασσόβραχου. Η ματιά του πέταξε πάνω από τη στενή θάλασσα της Προποντίδας κι αγνάντεψε την αντικρινή στεριά. Ένας όμορφος τόπος ξανοιγόταν μπροστά του. Επτά λόφοι, ο ένας πλάι στον άλλο, κι ανάμεσά τους ένας κόλπος στενόμακρος σαν απάνεμο λιμάνι.

Γύρισε τη ματιά του στη Χρυσούπολη και μέτρησε τη διαφορά. Τώρα ο χρησμός μιλούσε μέσα του και του έδινε την απάντηση. Τρέχοντας έφτασε στους συντρόφους του:

– Τελείωσαν τα βάσανα μας, τους φώναξε. Αυτή είναι η πόλη των τυφλών, η Χρυσούπολη! Αυτοί που την έχτισαν εδώ δεν είδαν τον παραδεισένιο τόπο που βρίσκεται αντίκρυ τους, για να χτίσουν εκεί την πόλη τους. Τον άφησαν για μας!

Οι Μεγαρείς σήκωσαν πανιά, πέρασαν απέναντι και έχτισαν εκεί την αποικία τους, που, από το όνομα του αρχηγού τους, την ονόμασαν Βυζάντιο. Ήταν Άνοιξη του 658 π.Χ.».

Ηροδότου, *Ιστορίαι* (διασκευή)

8. Ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία

1. Οι ενέργειες του Θεοδόσιου και του Ιουλιανού ήταν σύμφωνες με το πνεύμα του διατάγματος της ανεξιθρησκίας; Δικαιολογήστε την άποψή σας.

2. Οι χριστιανοί ονόμασαν τον Ιουλιανό «Παραβάτη» και το Θεοδόσιο «Μέγα». Δικαιολογούνται αυτοί οι χαρακτηρισμοί από τις ενέργειες τους;

3. Στην επόμενη σελίδα τοποθετήστε στο πλαίσιο τον γράμμα που ταιριάζει. Μετά τη συμπλήρωση των πλαισίων, κρίνετε τις ενέργειες καθενός αυτοκράτορα και δικαιολογήστε την άποψή σας.

Κωνσταντίνος Θεοδόσιος Ιουλιανός

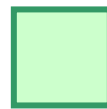
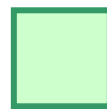
Κ

Θ

Ι

- Βαπτίστηκε χριστιανός, λίγο πριν το θάνατό του.
- Έκλεισε τους αρχαίους ναούς.
- Ανέχτηκε την καταστροφή των αρχαίων μνημείων.
- Στήριξε την αρχαία θρησκεία.
- Έβαλε μόνο χριστιανούς σε δημόσιες θέσεις.
- Κατάργησε τους ολυμπιακούς αγώνες.
- Αποφάσισε την ανεξιθρησκία.
- Όρισε το χριστιανισμό επίσημη θρησκεία του κράτους.
- Ασφάλισε με τείχη τη νεόχτιστη πόλη.

- Έχτισε διπλά τείχη γύρω από την Κωνσταντινούπολη.
- Πέθανε πολεμώντας τους Πέρσες.

4. Διαβάστε την επιστολή-πηγή 4.α. του φιλόσοφου Λιβάνιου, παρατηρήστε την εικόνα 4 του μαθήματος καθώς και εκείνη των φυλακισμένων χριστιανών του μαθήματος 5 και:

- Συζητήστε για τις περιπτώσεις θρησκευτικού φανατισμού που υπάρχουν στην εποχή μας και έχετε πληροφορηθεί από τα μέσα ενημέρωσης.
- Αναζητήστε τις πιθανές αιτίες και εκτιμήστε τις συνέπειες που έχουν για τις χώρες στις οποίες συμβαίνουν.

- Προτείνετε τρόπο ειρηνικής επίλυσης αυτών των διαφορών, με μια λέξη και δικαιολογήστε την πρότασή σας.

9. Η Αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική

1. Παρατηρήστε το χάρτη 1 του μαθήματος και περιγράψτε τα όρια του Ανατολικού και τα όρια του Δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας, όπως διαμορφώθηκαν μετά το χωρισμό τους. Βρείτε τις περιοχές αυτές στο χάρτη της τάξης σας και δείξτε τες (περίπου) με βάση τα όρια αυτά.

2. Στο κείμενο αναφέρεται ότι ο Αρκάδιος «αντιμετώπισε τους εχθρικούς κινδύνους και με διπλωματικά μέσα». Υπάρχουν και σήμερα κράτη που έχουν διαφορές μεταξύ τους; Με ποιους τρόπους γίνεται η ειρηνική επίλυσή τους; Ποιος διεθνής οργανισμός προ-

σπαθεί να συμβάλλει σ' αυτό το σκοπό;

3. Αντιστοιχίστε τα πρόσωπα με την εθνικότητα του καθενός και στη συνέχεια τα πρόσωπα με τις ενέργειές τους. Σχολιάστε τα αποτελέσματα καθεμιάς από τις ενέργειες.

<u>ΚΑΤΑΓΩΓΗ</u>	<u>ΠΡΟΣΩΠΟ</u>
Γότθος ●	● Αέτιος
Ρωμαίος ●	● Αλάριχος
Ούννος ●	● Αρκάδιος
Βάνδαλος ●	● Αττίλας
	● Γελίμερος
	● Θευδέριχος
	● Ονώριος

ΠΡΟΣΩΠΟ

ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Αέτιος ●

● Έγινε αυτοκράτορας στην Ανατολή.

Αλάριχος ●

● Λεηλάτησε τη Ρώμη.

Αρκάδιος ●

● Νίκησε τους Ούννους.

Αττίλας ●

● Έγινε αυτοκράτορας στη Δύση.

Γελίμερος ●

● Ίδρυσε Γοτθικό βασίλειο.

Θευδέριχος ●

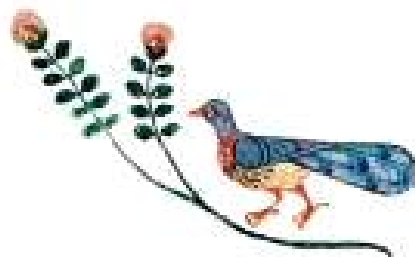
● Κατέλαβε την Καρχηδόνα.

Ονώριος ●

● Απειλούσε κι αυτός τη Ρώμη.

4. Διαβάστε στο αρχικό κείμενο, στην πηγή 6 και στη λεζάντα της εικόνας 3 όσα αναφέρονται για τους Ούννους. Παρατηρήστε και την εικόνα 4 και συζητήστε στην τάξη τους λόγους για τους οποίους οι Ρωμαίοι νίκησαν τους «τρομερούς» Ούννους, ενώ υποτάχθηκαν εύκολα, λίγο αργότερα, στους Γότθους.

5. Αν ζούσατε στην Κωνσταντινούπολη και μαθαίνατε εκεί την κατάληψη και τη λεηλασία της Ρώμης από τους Γότθους του Αλάριχου, πώς θα νιώθατε; Συνδυάστε την απάντησή σας με το ερώτημα της 4ης δραστηριότητας του 6ου μαθήματος.

10. Το Παλάτι, ο Ιππόδρομος και οι Δήμοι

1. Αντιστοιχίστε τις λέξεις της πρώτης στήλης με την πρόταση της δεύτερης στήλης που ταιριάζει σε καθεμιά.

Δήμοι •	• Εκεί γίνονταν ιπποδρομίες και εκδηλώσεις.
Κεράτιος •	• Αυτό ήταν το πρότυπο του ιπποδρόμου.
Κολοσσαίο •	• Σημαντικός κόλπος για την Πόλη.
Ιππόδρομος •	• Πολλοί πήγαιναν να δουν τη νέα πρωτεύουσα.
Επισκέπτες •	• Αυτοί οργάνωναν τις ιπποδρομίες.

2. Στη Ρώμη το Κολοσσαίο και στην Κωνσταντινούπολη ο Ιππόδρομος ήταν χώροι όπου γίνονταν δημόσιες εκδηλώσεις, παραστάσεις και αγώνες.

<ul style="list-style-type: none"> • Ένα αθλητικό σωματείο ήταν και αυτοί. • Από εκεί έβλεπαν τις ιπποδρομίες οι θεατές. • Πήρε το όνομα από τον ιδρυτή της. • Εκεί έμεινε ο αυτοκράτορας. • Ξτενό θαλάσσιο πέρασμα, κοντά στην Πόλη. • Θάλασσα μεταξύ Βοσπόρου και Ελγιστόντου. 	<ul style="list-style-type: none"> • Προποντρία • Πράσινοι • Κερκίδες • Παλάτι • Βόσπορος • Κωνσταντινούπολη
--	--

Υπάρχουν σήμερα στην περιοχή σας αρχαίοι και σύγχρονοι χώροι, όπου γίνονται παρόμοιες εκδηλώσεις; Τι ξέρετε για τη «μικρή τους ιστορία»;

3. Χωριστείτε σε μικρές ομάδες στην τάξη και συζητήστε τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στους Δήμους του Βυζαντίου και στα σημερινά αθλητικά σωματεία. Ανακοινώστε τα συμπεράσματά σας στους συμμαθητές σας.

4. Διαβάστε το κείμενο 4, παρατηρήστε την εικόνα με τα άλογα του Λυσίππου και συζητήστε στην τάξη την «οδύσσειά» τους. Αναφέρετε περιπτώσεις και άλλων ελληνικών έργων τέχνης που βρίσκονται σε ξένες χώρες. Πώς νιώθετε γι' αυτό και τι προτείνετε;

11. Η καθημερινή ζωή και οι γιορτές στο Βυζάντιο

1. Ποια είναι τα «είδη πρώτης ανάγκης» στην αγορά μιας πόλης; Δικαιολογείτε την ιδιαίτερη φροντίδα του Έπαρχου γι' αυτά τα είδη; Παρατηρήστε την εικόνα 2 της υπαίθριας αγοράς και συζητήστε αν συμβαίνει κάτι ανάλογο σήμερα στην περιοχή σας.

2. Στην επόμενη σελίδα παρατηρήστε την εικόνα, διαβάστε και το κείμενο που τη συνοδεύει και συζητήστε αν και σήμερα το λιμάνι εξακολουθεί να είναι το ίδιο σημαντικό για τη ζωή και την οικονομία μιας παραθαλάσσιας πόλης.

Το Λιμάνι της Κωνσταντινούπολης

Το λιμάνι ήταν σημαντικός χώρος εργασίας των Βυζαντινών, αλλά και πηγή πλούτου για την Πόλη. Σ' αυτό έφταναν καθημερινά, από το Βόσπορο και τον Ελλήσποντο, δεκάδες πλεούμενα με επιβάτες κι εμπορεύματα και άλλα τόσα αναχωρούσαν για τον Εύξεινο Πόντο και το Αιγαίο. Πολλοί κάτοικοι της Πόλης εργάζονταν εκεί και άλλοι κατέβαιναν για να αγοράσουν ή να πουλήσουν προϊόντα. Οι πιο πολλοί όμως πήγαιναν εκεί για να ταξιδέψουν με τα καράβια.

3. Οι κεντρικές πλατείες της Πόλης έφεραν τα ονόματα των αυτοκρατόρων Κωνσταντίνου, Θεοδοσίου, Αρκαδίου. Συζητήστε ποιο είναι το όνομα της κεντρικής πλατείας ή των πλατειών της δικής σας πόλης (ή του χωριού σας). Ποια είναι «η μικρή τους ιστορία»;

4. Μοιάζουν οι βυζαντινές γιορτές με τις σημερινές; Ποιες τοπικές γιορτές γιορτάζονται στην περιοχή σας; πότε και πώς; Συζητήστε στην τάξη και συγκρίνετε τον τρόπο που διασκέδαζαν οι Βυζαντινοί με τον τρόπο που διασκέδαζαν οι παππούδες σας, αλλά και εμείς σήμερα.

12. Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο

1. Αντιστοιχίστε το χθες και το σήμερα της εκπαίδευσης και σχολιάστε όσες από τις μεταβολές που έχουν γίνει θεωρείτε σημαντικές.

ΣΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΣΗΜΕΡΑ

Προαιρετικό
σχολείο •
Κοντύλι •
Πλάκα •
Σφουγγάρι •
Τιμωρίες •
Στενές
αίθουσες •
Σχολείο μόνο
για τα αγόρια •
Τα παιδιά
εργάζονται •

- Τετράδιο
- Παιδική εργασία μετά τα 15
- Εκπαίδευση για όλους
- Ερύχωρες αίθουσες
- Υποχρεωτικό σχολείο
- Γόμα
- Διάλογος
- Μολύβι

2. Δύο στροφές από τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς λένε για τον Άγιο Βασίλη, «που έρχεται από την Καισαρεία»:

*«Βαστά εικόνα και χαρτί
ζαχαροκάντιο ζυμωτή,
χαρτί και καλαμάρι,
δες και με, το παλικάρι...»* **1**

*Από τη μάνα μου έρχομαι
κι όλους σας καταδέχομαι
και στο σχολειό πηγαίνω
και κει γράμματα μαθαίνω».* **2**

Ποιες λέξεις και φράσεις από τα κάλαντα μιλούν για την εκπαίδευση των Βυζαντινών; Γιατί ο αγαπημένος Άγιος των παιδιών είναι προστάτης των γραμμάτων;

3. Διαβάστε τα κείμενα 5 και 7 και παρατηρήστε την εικόνα 6, που δείχνει τη μητέρα του μικρού Άη-Νικόλα να συνοδεύει το παιδί της στο σχολείο. Περιγράψτε τα τρία πρόσωπα και προσπαθήστε από τη στάση και την έκφραση τους να ερμηνεύσετε πώς αισθάνεται το καθένα.

4. Κατασκευάζω μια κέρινη πλάκα, λιώνοντας κερί μέσα σε ένα ξύλινο πλαίσιο. Ύστερα παίρνω ένα μυτερό ξυλάκι (καλαμάκι) και γράφω το όνομα μου και τις λέξεις: *σχολείο, γράμματα, βυζαντινά χρόνια*.

Κέρινη πλάκα

5. Δραστηριότητα για το σπίτι

Ρωτήστε τους παππούδες, τους γονείς σας και άλλα ηλικιωμένα συγγενικά σας πρόσωπα πώς ήταν η εκπαίδευση στην εποχή τους (τα σχολεία, το πρόγραμμα, τα μαθήματα, η συμπεριφορά μαθητών και δασκάλων, κ.ά). Καταγράψετε τις απαντήσεις τους (σε χαρτί ή μαγνητόφωνο) και συζητήστε τις στην τάξη. Ανακοινώστε τα συμπεράσματά σας στην τάξη ή στη σχολική σας εφημερίδα.

13. Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία

1. Αντιστοιχίστε τα πρόσωπα με τις ιδιότητές τους:

Ιουστινιανός ●	● Στρατηγός
Θεοδώρα ●	● Αυτοκράτορας
Τριβωνιανός ●	● Αρχιτέκτονας
Καππαδόκης ●	● Αυτοκράτειρα
Ανθέμιος ●	● Νομομαθής
Ισίδωρος ●	● Οικονομο- λόγος
Βελισάριος ●	
Ναρσής ●	

2. Ο Ιουστινιανός επέβαλε δασμούς στα εισαγόμενα προϊόντα. Γιατί νομίζεις ότι το έκανε; Συμβαίνει κάτι παρόμοιο σήμερα;

3. Διαβάστε το κείμενο του Προκόπιου και προσέξτε τις υπογραμμισμένες λέξεις.

«ο αυτοκράτορας οργάνωσε τα σύνορα και τους μεγάλους εμπορικούς δρόμους με μια αδιάκοπη σειρά φρουρίων. Τη φύλαξή τους ανέθεσε μόνο σε Βυζαντινούς στρατιώτες».

Προκόπιος, Υπέρ των πολέμων

Παρατηρήστε και την εικόνα 3 και συζητήστε τους πιθανούς λόγους που επέβαλαν στον αυτοκράτορα να πάρει αυτά τα μέτρα. Βοήθησαν αυτά στην καλύτερη οργάνωση της αυτοκρατορίας;

4. Ποιες από τις παρακάτω μεταρρυθμίσεις του Ιουστινιανού είναι διοικητικές και ποιες νομοθετικές; Βάζω Δ ή Ν στο αντίστοιχο ορθογώνιο.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙ- ΣΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	ΔΙΟΙΚΗ- ΤΙΚΕΣ	ΝΟΜΟ- ΘΕΤΙΚΕΣ
Καταργούνται με νόμο τα προνόμια των Δήμων.		
Κωδικοποιούνται οι νόμοι και ψηφίζονται νέοι.		
Εισπράττονται δασμοί από τα εισαγόμενα προϊόντα.		
Βελτιώνεται το οδικό δίκτυο της αυτοκρατορίας.		
Ο στρατός αναλαμβάνει τη φύλαξη των συνόρων.		
Κόβονται νέα νομίσματα και κυκλοφορούν παντού.		

14. Η Στάση του «νίκα»

1. Πώς επικοινωνούσε ο λαός με τον αυτοκράτορα; Με ποιον τρόπο επικοινωνούν σήμερα οι πολίτες με τους κυβερνήτες τους και πώς ελέγχουν το κράτος; Συζητήστε το θέμα αυτό στην τάξη. Αναζητήστε ομοιότητες και διαφορές.

2. Αντιμετώπισε σωστά ο Ιουστινιανός τους στασιαστές; Πώς αξιολογείτε τις ενέργειες και των δύο πλευρών; Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι θα μπορούσαν να ρυθμιστούν οι διαφορετικές απόψεις και να αποτραπούν οι συγκρούσεις;

3. Βάλτε τα παρακάτω γεγονότα σε αριθμητική σειρά (1 έως 10) ανάλογα με το χρόνο που έγιναν.

	Η φρουρά των αγώνων προσπάθησε να τους διαχωρίσει.
1	Ο Ιουστινιανός ρύθμισε με νόμο τον τρόπο λειτουργίας του ιππόδρομου.
	Στον ιππόδρομο ξέσπασαν ταραχές ανάμεσα στους Πράσινους και Βένετους.
	Η αυτοκρατορική φρουρά έπνιξε τη στάση στο αίμα.
	Οι στασιαστές ξεχύθηκαν στην πόλη, κραυγάζοντας «νίκα-νίκα».
	Ο Ιουστινιανός αποφάσισε να εγκαταλείψει το θρόνο και να φύγει.
	Η αυτοκράτειρα Θεοδώρα τον έπεισε να αλλάξει την απόφασή του.
	Οι μεταρρυθμίσεις δυσαρέστησαν τους οργανωτές των ιπποδρομιών.

Ο ιππόδρομος γέμισε νεκρούς
και η πόλη ερείπια.

Οι ιπποδρομίες καταργήθηκαν.

4. Συμπληρώνω την ακροστιχίδα του Ιουστινιανού.

1. Ι _ _ _ _ _

2. Ο _ _ _ _ _

3. Υ _ _ _ _ _

4. Σ _ _ _ _

5. Τ _ _ _ _ _

6. Ι _ _ _ _ _

7. Ν _ _ _

8. Ι _ _ _ _ _

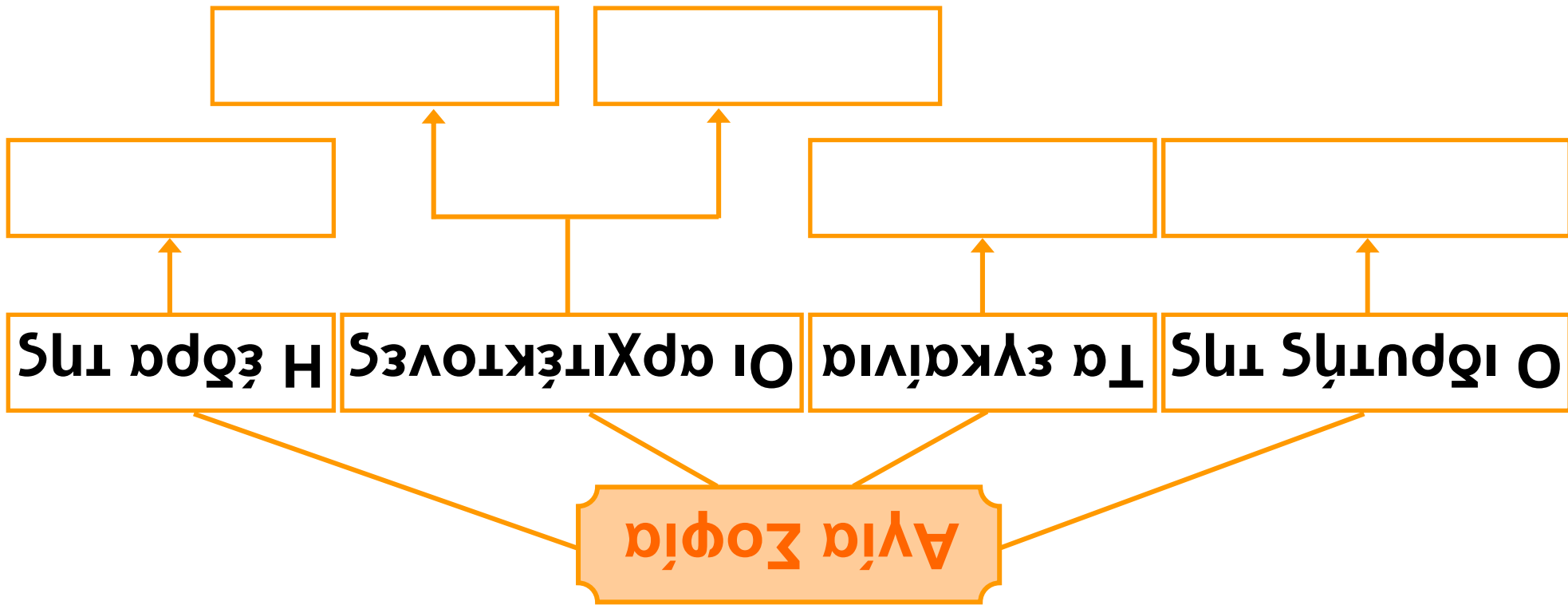
9. Α _ _ _ _ _

10. Ν _ _ _ _

11. Ο _ _ _ _

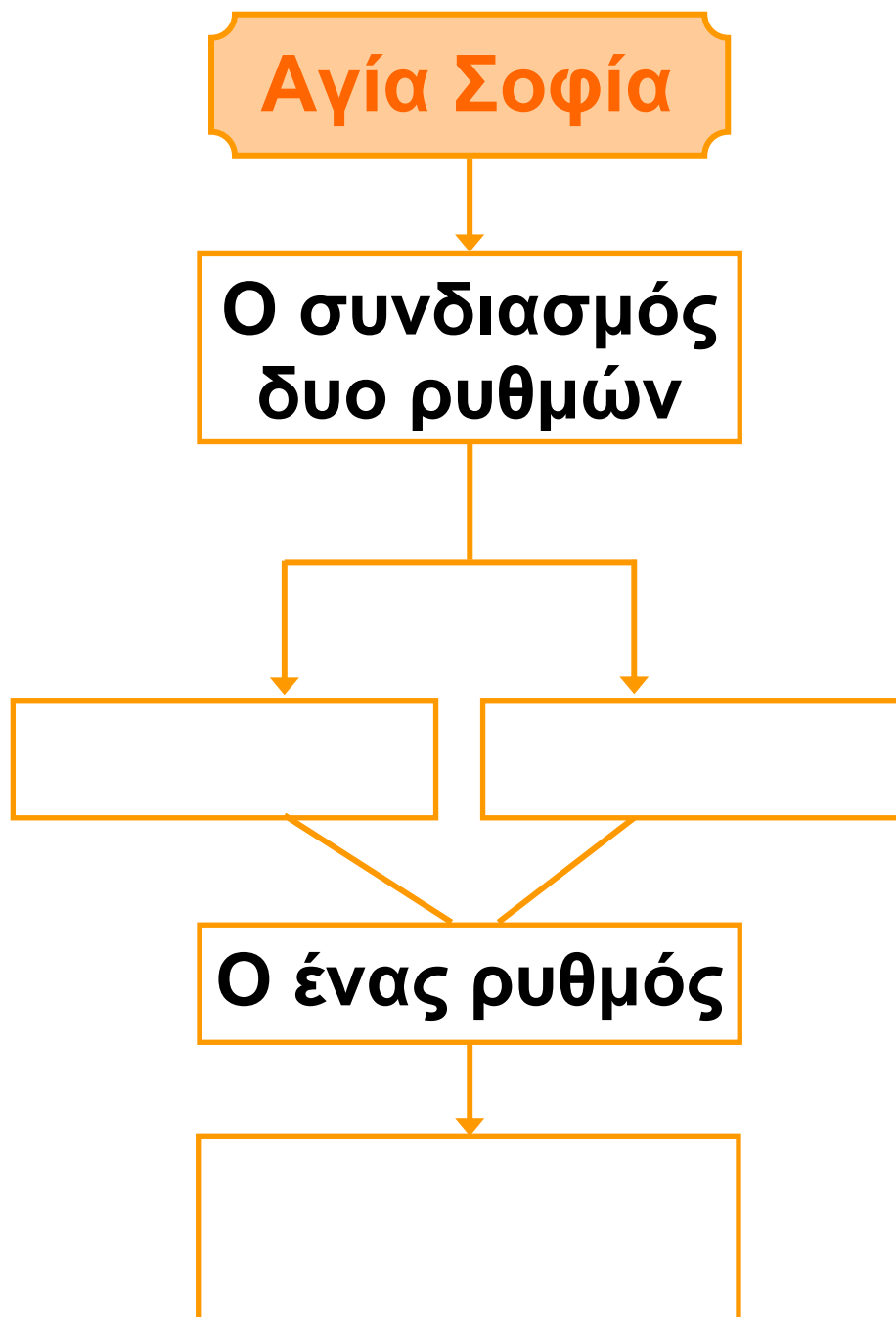
12. Σ _ _ _ _ _

- 1. Από εκεί ξεκίνησε η στάση του «νίκα».**
- 2. Οι δήμοι ήταν οι των ιπποδρομιών.**
- 3. Αυτόν ανακήρυξαν αυτοκράτορα οι στασιαστές.**
- 4. Στη του «νίκα» δε νίκησε κανείς.**
- 5. Τόσες χιλιάδες ήταν τα θύματα των ταραχών.**
- 6. Ήταν ο Προκόπιος.**
- 7. Αυτό το σύνθημα έλεγαν οι στασιαστές.**
- 8. Το μικρό όνομα του Καππαδόκη.**
- 9. Αυτή η φρουρά μπήκε στον ιππόδρομο.**
- 10. Ένας από τους στρατηγούς του Ιουστινιανού.**
- 11. Οι των δήμων δημιούργησαν τις ταραχές.**
- 12. Ήταν ο Βελισάριος.**

15. Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιεπισκοπικής

1. Σημειώστε τα ορθώματα που ταίριαξαν με τις λέξεις που ταίριαξαν.

2. Οργανώστε μια επίσκεψη στο ναό της ενορίας σας ή σε άλλον της περιοχής σας. Ρωτήστε και μάθετε, από τον ιερέα ή άλλους που γνωρίζουν, τη «μικρή τους ιστορία».

**Σημειώστε τις πληροφορίες,
φωτογραφίστε τους και συζητήστε
γι' αυτούς στην τάξη.**

**3. Στους Χριστιάνους της
Μεσσηνίας, ένα χωριό κοντά στα
Φιλιατρά, είναι χτισμένη η όμορφη
βυζαντινή εκκλησία της Μεταμόρ-
φωσης του Σωτήρα. Οι κάτοικοι του
χωριού και της περιοχής, μιλώντας
γι' αυτή και σήμερα, λένε
με περηφάνια:**

**«Άγια Σωτήρα στο
Μοριά κι Άγια Σοφιά
στην Πόλη».**

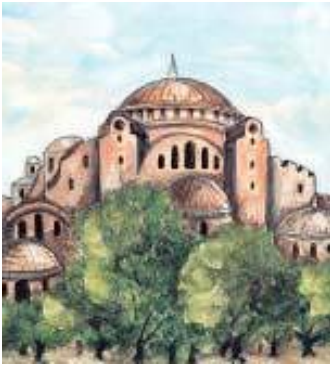
**Συζητήστε αυτή την παροιμιακή
φράση σύγκρισης των δυο ναών.
Αναζητήστε τους λόγους που
διατηρήθηκε επί τόσους αιώνες στο
στόμα του λαού μας.**

4. Ένα νησιώτικο δημοτικό μας τραγούδι, επαινώντας την ομορφιά μιας κόρης λέει:

**«Σαν τα μάρμαρα της Πόλης,
που είναι στην Αγια-Σοφιά,
Έτσι τα 'χεις ταιριασμένα μάτια,
φρύδια και μαλλιά».**

**Σχολιάστε τα λόγια του τραγουδιού.
Αναζητήστε στο περιβάλλον σας
και άλλα τραγούδια, ποιήματα ή
παραδόσεις που μιλούν για την
Πόλη και τη Μεγάλη Εκκλησία.**

**5. Στην επόμενη σελίδα αντιστοι-
χίστε τις εικόνες με τους αρχαίους
και χριστιανικούς ρυθμούς ναών,
που εκφράζει καθεμιά από αυτές.**

Κορινθιακός

**Βασιλική με
τρούλο**

Περίκεντρος

Βασιλική

Δωρικός

Ιωνικός

16. Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και φτάνει στα παλιά σύνορα της αυτοκρατορίας

1. Διαβάστε τις τέσσερις παραγράφους του μαθήματος και βάλτε πλαγιότιτλους:

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ
1η	
2η	
3η	
4η	

2. Βάλτε στα κενά ορθογώνια πλαίσια Θ για τα θετικά και Α για τα αρνητικά αποτελέσματα των πολέμων του Ιουστινιανού στη Δύση:

	Επανακτήθηκαν τα χαμένα εδάφη της αυτοκρατορίας.
	Διαλύθηκαν τα κράτη των Γόθων και των Βανδάλων.
	Κουράστηκε και αποδυναμώθηκε ο στρατός.
	Αυξήθηκε το γόητρο του Βυζαντίου.
	Οι Πέρσες έγιναν απειλητικοί στην Ανατολή.
	Εξαντλήθηκαν τα οικονομικά του κράτους.
	Κέρδισε δόξα ο αυτοκράτορας.
	Αποδυναμώθηκαν οι φρουρές των συνόρων.

	Έγιναν έργα στις δυτικές επαρχίες.
	Έφτασε η αυτοκρατορία στα παλιά της σύνορα.
	Δυσανεστήθηκαν οι πολίτες από τους συνεχείς πολέμους.
	Άνοιξαν οι δρόμοι του εμπορίου και της ναυτιλίας.

3. Ο Θεοδόσιος Α΄ χώρισε, το 395 μ.Χ., την αυτοκρατορία σε Ανατολική και Δυτική. Ο Ιουστινιανός, εκατόν πενήντα χρόνια αργότερα, την επανένωσε. Συγκρίνετε τις αποφάσεις των δύο αυτοκρατόρων και σχολιάστε τα αποτελέσματα που είχε καθεμιά.

4. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 4 και υπογραμμίστε τις φράσεις που μιλούν για τις οικονομικές

επιπτώσεις των πολέμων. Συζητήστε τους λόγους που (πιθανόν) ανάγκασαν τον Ιουστινιανό να βάλει αυτό το κείμενο σε νόμο (Νεαρά) του κράτους. Σχολιάστε ιδιαίτερα τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου.

5. Στις παρακάτω ερωτήσεις για τον Ιουστινιανό διαγράψτε ό,τι είναι λανθασμένο σε κάθε πρόταση, για ν' αποδίδεται σωστά η ενέργεια του. Δικαιολογήστε και σχολιάστε την επιλογή σας.

Ο Ιουστινιανός:

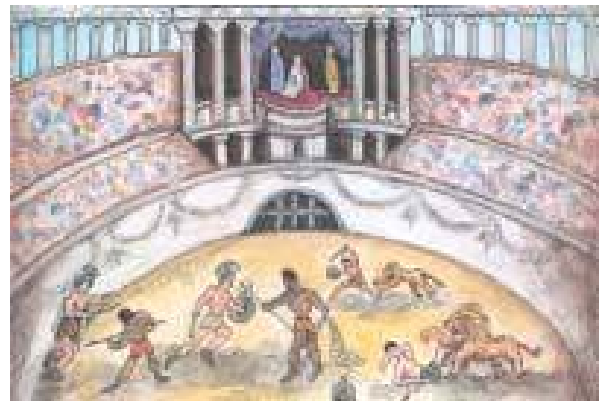
- Κατάργησε ή συμπλήρωσε και ανανέωσε την παλιά ρωμαϊκή νομοθεσία;**
- Πολέμησε τους Πέρσες στην Ανατολή ή τους Γότθους και τους Βανδάλους στη Δύση;**

Ο Ιουστινιανός:

- Το βυζαντινό νόμισμα περιορίστηκε στο Βυζάντιο ή κυκλοφορούσε παντού;
- Στη «στάση του νίκαια» άκουσε ή αγνόησε τη συμβουλή της Θεοδώρας να μην παραιτηθεί;
- Άνοιξε ή έκλεισε τη Φιλοσοφική σχολή της Αθήνας;
- Χώρισε ή επανένωσε το Ανατολικό με το Δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας;
- Φρόντισε ή απαγόρευσε την ανάπτυξη της μεταξουργίας στο Βυζάντιο;
- Πρωτόέχτισε ή ξαναέχτισε το ναό της Αγίας Σοφίας;

Επαναληπτικό Μαθημάτων 1 έως 16

1. Παρατηρήστε και περιγράψτε τις παρακάτω εικόνες. Ποιες πληροφορίες από «τα ρωμαϊκά χρόνια» μας δίνουν; Σχολιάστε τους ρόλους και τα συναισθήματα των προσώπων που εικονίζονται σ' αυτές.

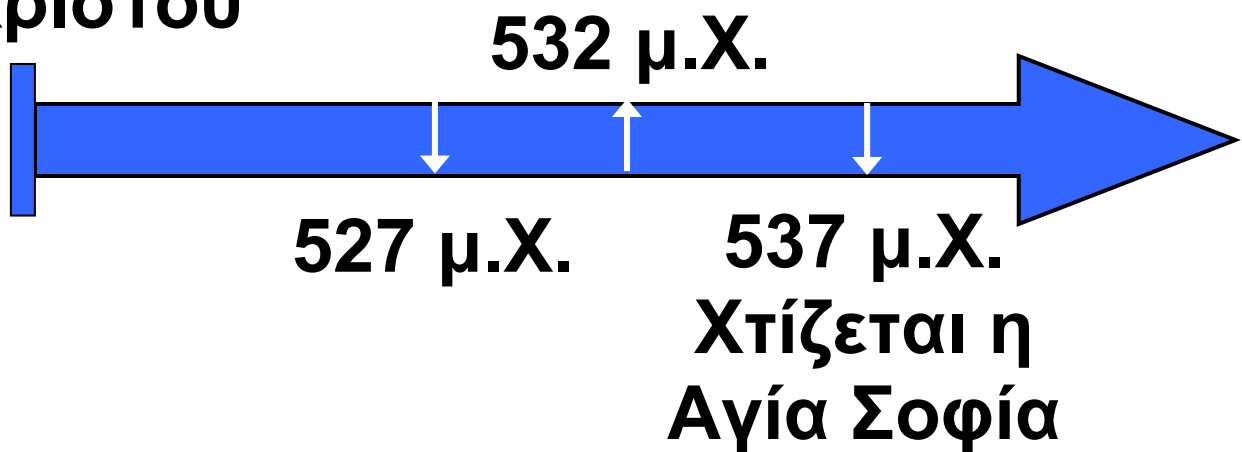
2. Βάλτε Σ πριν από τις σωστές και Λ πριν από τις λανθασμένες προτάσεις που ακολουθούν και αναφέρονται στα χρόνια της ρωμαιοκρατίας στην Ελλάδα.

	<p>Οι εμφύλιοι πόλεμοι μεταξύ των Ελλήνων οδήγησαν στην υποδούλωσή τους.</p>
	<p>Οι Ρωμαίοι κατακτητές φέρθηκαν με πολύ καλό τρόπο στους κατακτημένους.</p>
Σ	<p>Στα χρόνια της ρωμαιοκρατίας κατασκευάστηκε η Εγνατία οδός.</p>
	<p>Οι Ρωμαίοι έβαλαν και ελληνικές θεότητες στο Πάνθεό τους.</p>
	<p>Πολλά έργα τέχνης μεταφέρθηκαν από τη Ρώμη και στόλισαν την Αθήνα.</p>
	<p>Οι Έλληνες έστελναν τα παιδιά τους να σπουδάσουν στη Ρώμη.</p>
	<p>Πολλοί Ρωμαίοι έπαιρναν Έλληνες δασκάλους για τα παιδιά τους.</p>

	Οι Ρωμαίοι επέβαλαν στους κατακτημένους να μιλούν τη λατινική γλώσσα.
	Έλληνες και Ρωμαίοι συνεργάστηκαν για τον «ελληνορωμαϊκό πολιτισμό».
	«Οι Ρωμαίοι κατέκτησαν τους Έλληνες με τα όπλα και οι Έλληνες τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους».

3. Παρατηρήστε την ιστορική γραμμή της επόμενης σελίδας και υπολογίστε τα χρόνια που έχουν περάσει από τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας από τον Ιουστινιανό (537) μέχρι σήμερα. Σχολιάστε τους λόγους της αντοχής της στο χρόνο.

Γέννηση
Χριστού

4. Η Κωνσταντινούπολη
λειτούργησε ως πρωτεύουσα της
αυτοκρατορίας χίλια εκατό κι ακόμη
χρόνια (330-1453 μ.Χ.). Στα χρόνια
αυτά Βυζαντινοί και ξένοι έδωσαν
στην Πόλη του Κωνσταντίνου
πολλές επαινετικές ονομασίες και
προσωνύμια. Την είπαν: Νέα Ρώμη,
Επτάλοφη, Θεόκτιστη, Θεοφύλαχτη,
Βασιλεύουσα, Άσπρη Πόλη.
Σχολιάστε (ιστορικά και γλωσσικά)
αυτές τις ονομασίες και τους
λόγους για τους οποίους νομίζετε
ότι της δόθηκαν, (π.χ. Επτάλοφη =
επτά λόφοι).

5. Βάλτε σε αριθμητική σειρά τα γεγονότα, ανάλογα με το χρόνο που συνέβησαν.

	Οι Ρωμαίοι γίνονται κοσμοκράτορες.
	Ο Ιουστινιανός εγκαινιάζει το ναό της Αγίας Σοφίας (537 μ.Χ.).
	Οι Γότθοι με αρχηγό τον Αλάριχο κυριεύουν και λεηλατούν τη Ρώμη.
	Ο Ιουστινιανός ξαναπαίρνει τα χαμένα εδάφη της Δύσης.
1.	Οι Ρωμαίοι κατακτούν την Ελλάδα (146 π.Χ.).
	Γίνεται στον ιππόδρομο της Πόλης η «στάση του νίκαια» (532 μ.Χ.).
	Ο Κωνσταντίνος μεταφέρει την πρωτεύουσα στο Βυζάντιο (330 μ.Χ.).

	Η Δυτική αυτοκρατορία κατακτιέται από τους Γότθους (476 μ.Χ.).
	Η αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική (395 μ.Χ.).
	Υπογράφεται στα Μεδιόλανα το διάταγμα της ανεξιθρησκίας (313 μ.Χ.).

6. Η Αγία Σοφία και ο Παρθενώνας, έχουν αρκετά κοινά, παρόμοια αλλά και διαφορετικά στοιχεία. Στον πίνακα που ακολουθεί αντιστοιχίστε τα δυο μνημεία με όσα από τα στοιχεία αυτά αναφέρονται στο καθένα, στη 2η στήλη.

Παρθενώνας •

Αγία Σοφία •

- Ναός αφιερωμένος στη θεά της σοφίας
- Ναός αφιερωμένος στη σοφία του Θεού
- Περικλής
- Ιουστινιανός
- Ικτίνος, Καλλικράτης και Φειδίας
- Ανθέμιος και Ισίδωρος
- Αθήνα
- Κωνσταντινούπολη
- Δωρικός ρυθμός
- Βασιλική με Τρούλο
- «Ζει» είκοσι τέσσερις (περίπου) αιώνες.
- «Ζει» δεκαπέντε (περίπου) αιώνες.

7. Βάλτε Θ ή Α για τις ενέργειες του Ιουστινιανού που είχαν θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα, αντίστοιχα, για τους Βυζαντινούς και την αυτοκρατορία.

- **Διάλεξε ικανούς συνεργάτες κι έβαλε τον καθένα τους στην κατάλληλη θέση.**
- **Μελέτησε τα προβλήματα που υπήρχαν, πριν πάρει αποφάσεις για τη λύση τους.**
- **Δεν κατάφερε να προλάβει τη σφαγή και τις καταστροφές στη στάση του «νίκα».**
- **Άκουσε τη συμβουλή της Θεοδώρας να μην παραιτηθεί από το θρόνο.**

- Με τους πολέμους στη Δύση ξαναπήρε από τους Γότθους τα χαμένα εδάφη.
- Έκλεισε τη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας και απέλυσε όσους δίδασκαν εκεί.
- Με τους μακροχρόνιους πολέμους αποδυνάμωσε οικονομικά την αυτοκρατορία.

17. Οι γείτονες των Βυζαντινών

1. Εντοπίστε στο χάρτη του βιβλίου σας τους λαούς που περιέβαλλαν τη Βυζαντινή αυτοκρατορία και σημειώστε το όνομα καθενός, μετά το αρχικό του γράμμα:

Α _____

Άρ _____

Β _____

Π _____

Σ _____

Ρ _____

2. Αντιστοιχίστε στην επόμενη σελίδα τις ενέργειες των γειτονικών λαών με τις συνέπειες που αυτές είχαν για το Βυζάντιο.

Έκλειναν τα στενά περάσματα

•

Έλειπαν τα τρόφιμα

Κατέστρεφαν τις καλλιέργειες

•

Διακοπτόταν ο ανεφοδιασμός

Αιχμαλώτιζαν κατοίκους

•

Έχανε εδάφη η αυτοκρατορία

Καταλάμβαναν ακρινές επαρχίες

•

Μειωνόταν ο πληθυσμός

3. Διαβάστε το κείμενο 3 β, που αναφέρεται τους Αβάρους. Σημειώστε στο χάρτη την πορεία τους (από την αρχική τους εμφάνιση ως την τελική εγκατάστασή τους) και συζητήστε τις πιθανές αιτίες μετακίνησής τους, αλλά και τη σημασία που είχε γι' αυτούς η χρήση «πλωτών μέσων».

4. Παρατηρήστε την εικόνα των τειχών και διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή. Μεταφερθείτε στη θέση των πολιορκητών και των πολιορκημένων και συζητήστε για τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Σχολιάστε ιδιαίτερα τα μέσα πολιορκίας και τις φράσεις του κειμένου:

«πλήθος αναρίθμητον» και «στεφάνη θανατηφόρος».

Τα τείχη της
Θεσσαλονίκης,
όπως είναι
σήμερα

Η πολιορκία της Θεσσαλονίκης.

Το 597 μ.Χ. η Θεσσαλονίκη αντιμετώπισε μέγιστο κίνδυνο. «Πλήθος αναρίθμητο», Αβάρων και Σλάβων περιέβαλε το τείχος «ως στεφάνη θανατηφόρος». Οι επιτιθέμενοι κατέλαβαν τα γύρω από την Πόλη φρούρια και με πολιορκητικές μηχανές, σιδερένιους κριούς και πετροβολά μέσα προσπάθησαν να καταλάβουν την πόλη. Μετά όμως από επταήμερη «δεινή» πολιορκία, αποχώρησαν. Οι κάτοικοι, που αντιστάθηκαν γενναία, απέδωσαν τη σωτηρία της πόλης στον προστάτη της Άγιο Δημήτριο.

Migne, *Ελληνική Πατρολογία*

18. Πέρσες και Αβάρροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου

1. Κάποιοι ιστορικοί παραλληλίζουν τον Ηράκλειο με το Μέγα Αλέξανδρο. Συμφωνείτε με αυτό τον παραλληλισμό; Συζητήστε το στην τάξη και επισημάνετε ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους δύο άνδρες και στις ενέργειες τους.

2. Οι Πέρσες, αιχμαλώτισαν τον πατριάρχη των Ιεροσολύμων και πήραν μαζί τους τον Τίμιο Σταυρό, το ιερότερο σύμβολο του χριστιανισμού. Πώς κρίνετε αυτές τις ενέργειές τους; Είχαν κάνει - αυτοί ή κάποιοι άλλοι - κάτι παρόμοιο στο παρελθόν;

3. Διαβάστε το κείμενο-πηγή του «Ακάθιστου Ύμνου» και τη γνώμη της Ελένης Γλύκατση γι' αυτόν. Συζητήστε τις πληροφορίες που δίνουν για τη σωτηρία της Πόλης, αλλά και για το σεβασμό των κατοίκων προς την προστάτιδά τους Θεοτόκο.

Ο Ακάθιστος Ύμνος

Βυζαντινό κείμενο

**«Τη Υπερμάχω Στρατηγώ
τα νικητήρια,
ως λυτρωθείσα των δεινών
ευχαριστήρια
αναγράφω Σοι η Πόλις Σου,
Θεοτόκε.**

**Αλλ' ως έχουσα το κράτος
απροσμάχητον,
εκ παντοίων με κινδύνων
ελευθέρωσον,
ίνα κράζω Σοι:
Χαίρε, Νύμφη, ανύμφευτε».**

Ρωμανός ο Μελωδός

Μετάφραση

**Εγώ, η πόλη Σου, Θεοτόκε, Στρατη-
γέ, σε Σένα που με υπεράσπισες
χρωστώ τη νίκη και προσφέρω τις
ευχαριστίες μου, γιατί λυτρώθηκα
από τον κίνδυνο.**

**Και επειδή έχεις δύναμη ακαταμά-
χητη, απάλλαξέ με από κάθε λογής
κινδύνους, για να μπορώ να Σου
αναφωνώ:**

Χαίρε, Νύμφη, ανύμφευτε».

«Ο «ακάθιστος ύμνος», το αριστούργημα αυτό της βυζαντινής υμνογραφίας, αποδίδεται στο Ρωμανό το Μελωδό. Θεωρείται η φωνή ενός λαού, που ξεσηκώθηκε για να ευχαριστήσει την προστάτιδα του, την Παρθένο, την «υπέρμαχο στρατηγό», όπως την αποκαλεί».

Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ.

4. Συμπληρώστε τα κενά και συζητήστε τη σημασία των ενεργειών του πατριάρχη για το Βυζάντιο και τους Βυζαντινούς:

**Ο Πατριάρχης
έδωσε στον
ως δάνειο τα χρήματα της
..... . Με τα χρήματα
αυτά ο αυτοκράτορας**

ΕΠΙΣΚΕΥΑΣΕ ΤΑ ΚΑΙ
ΕΚΛΕΙΣΕ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΒΑΡΟΥΣ. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΑΙ
Ο ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΑΝ ΤΗΝ
ΤΗΣ

19. Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες

1. Παρατηρήστε στο χάρτη 1 του βιβλίου σας τα βέλη που δείχνουν τις κινήσεις επέκτασης των Αράβων και τις περιοχές που, τελικά, αυτοί κατέκτησαν. Εντοπίστε στο χάρτη της τάξης τα σημερινά κράτη στα οποία ανήκουν οι περιοχές αυτές.

2. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 4 και παρατηρήστε τις εικόνες 2, 3, και 4, που είναι σχετικές με το «υγρό πυρ» και τη χρήση του. Συζητήστε στην τάξη τη σημασία του για την άμυνα του Βυζαντίου. Διατηρούν μυστικά όπλα κάποιες χώρες και σήμερα;

3. Οι νίκες του Λέοντα του Γ΄ στην Κωνσταντινούπολη και του Κάρολου Μαρτέλου, στο Πουατιέ, θεωρήθηκαν σωτήριες για την Ευρώπη. Παρατηρήστε πάλι το χάρτη 1 και συζητήστε αυτόν το χαρακτηρισμό στην τάξη.

4. Η θριαμβευτική υποδοχή των νικητών στρατηγών στην πρωτεύουσα, ήταν μια συνήθεια που ήρθε στο Βυζάντιο από τη Ρώμη. Παρατηρήστε τις εικόνες 4 του 1ου κεφαλαίου και 5.α του σημερινού. Διαβάστε τις λεζάντες και το κείμενο 5 και διαπιστώστε ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν ανάμεσά τους.

5. Διαβάστε το κείμενο 6 και συζητήστε στην τάξη παρόμοιες περιπτώσεις αλληλεπίδρασης και

ειρηνικής συνεργασίας ανάμεσα σε λαούς, που πριν ήταν αντίπαλοι. Σχολιάστε ό,τι σας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση.

6. Παρατηρήστε στην επόμενη σελίδα την εικόνα των άμαχων Βυζαντινών προσφύγων και σχολιάστε την ψυχική κατάσταση των προσώπων που απεικονίζονται σ' αυτή. Συμβαίνουν παρόμοια γεγονότα σήμερα; Πού και για ποιους λόγους;

**Άμαχοι Βυζαντινοί εγκαταλείπουν
τη φλεγόμενη πόλη τους, για να
σωθούν από Σαρακηνούς
επιδρομείς
(Βενετία, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη).**

20. Η φύλαξη των Ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες

1. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα των βυζαντινών φρουρών. Κάποιες από τις ζητούμενες λέξεις είναι και από τα προηγούμενα μαθήματα.

1. Α _ _ _ _

2. Κ _ _ _ _

3. Ρ _ _ _ _

4. Ι _ _ _ _ _

5. Τ _ _ _ _ _

6. Ε _ _ _ _ _

7. Σ _ _ _ _ _

1. Έτσι έλεγαν τις περιοχές των ανατολικών συνόρων.

2. Αυτό το νησί υπέφερε από τους Άραβες πειρατές.

3. Κι αυτή τη νήσο την κατέλαβαν νωρίς οι Άραβες.
4. Αυτό το πρόσθετο όνομα (προσωνύμιο) είχε ο Λέων Γ΄.
5. Γυμνάζονταν και σ' αυτό οι Ακρίτες.
6. Κι αυτού του ποταμού φύλαγαν τα περάσματα.
7. Ήταν ο φόβος και ο τρόμος των νησιών.

2. Το κείμενο-πηγή 2 του βιβλίου αναφέρει ότι ο Διγενής, στα βυζαντινά χρόνια, φύλαγε την Κρήτη και την Κύπρο από τους Σαρακηνούς. «Στα πολύ παλιά χρόνια» ένας άλλος μυθολογικός γίγαντας, ο Τάλως, φύλαγε την Κρήτη του Μίνωα από τους εχθρούς. Τι γνωρίζετε γι' αυτόν; Συζητήστε τους δύο θρύλους, παρατηρήστε την εικόνα 2α και συσχετίστε τους.

3. Συμπληρώνω τα κενά της παραγράφου με λέξεις που ολοκληρώνουν το νόημά της:

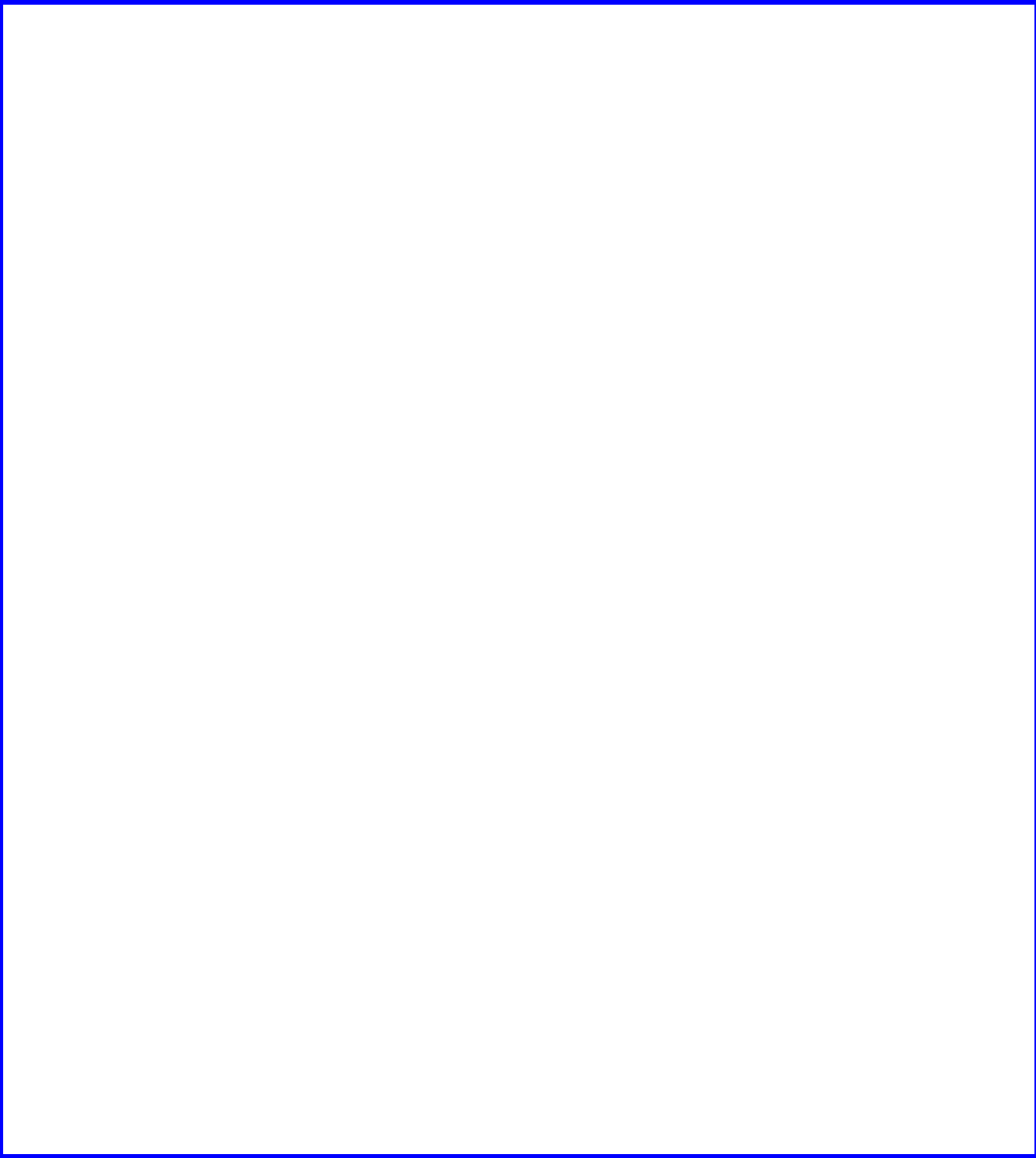
Τα σύνορα της αυτοκρατορίας λέγονταν και τα φρουρούσαν μόνιμοι φύλακες οι Αυτοί φύλαγαν τα στενά των συνόρων, την εποχή που την αυτοκρατορία απειλούσαν οι Το κράτος τους παραχώρησε για καλλιέργεια, τους έδινε και και τους απάλλασσε από τους Πρώτος ανάμεσα τους ήταν ο

4. Αφιερώστε τη «γωνιά της ιστορίας» της τάξης σας στους Ακρίτες και:

- Ακούστε και τραγουδήστε στην τάξη ριζίτικα και ποντιακά ακριτικά τραγούδια. Προσπαθήστε να αποδώσετε θεατρικά κάποια από αυτά.
- Κάνετε συλλογή ακριτικών τραγουδιών και διατηρήστε τα σε λεύκωμα.
- Παρατηρήστε την εικόνα 2α, διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή και ζωγραφίστε στην επόμενη σελίδα το Διγενή Ακρίτα, όπως εσείς τον φαντάζεστε.

Ο Ακρίτας είμαι, Χάροντα,
δεν περνώ με τα χρόνια,
μ' άγγιξες, μα δε μ' ένιωσες
στα μαρμαρένια αλώνια.
Δε χάνομαι στα τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω,
στη ζωή ξαναφαίνομαι
και λαούς ανασταίνω.

Κωστής Παλαμάς.

21. Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους

1. Συζητήστε στην τάξη:

→ α. Ποια ήταν η σημασία του εκχριστιανισμού των Σλάβων για τους ίδιους και για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία;

→ β. Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος έχουν ανακηρυχθεί Άγιοι από την εκκλησία μας. Τιμούνται όμως ιδιαίτερα από τους χριστιανούς όλων των σλαβικών χωρών. Το έργο τους δικαιολογεί αυτή την ξεχωριστή τιμή;

2. Το σλαβικό αλφάβητο ονομάστηκε κυριλλικό επειδή το επινόησε ο Κύριλλος. Για τη δημιουργία του χρησιμοποίησε τα κεφαλαία γράμματα της ελληνικής

προσαρμοσμένα στην ιδιαίτερη προφορά της σλαβικής γλώσσας:

→ Παρατηρήστε τον πίνακα με τα γράμματα του σλαβικού αλφαβήτου.

→ Συγκρίνετέ τα με τα αντίστοιχα ελληνικά. Βρείτε ομοιότητες και διαφορές.

3. Παρατηρήστε την εικόνα 2.α του Κύριλλου και του Μεθόδιου και διαβάστε το κείμενο 2. Συζητήστε τις δυσκολίες που, πιθανόν, συνάντησαν στη ζωή και το έργο τους, αλλά και τα στοιχεία που τους βοήθησαν να τις ξεπεράσουν.

4. Συμπληρώστε τα κενά της παραγράφου:

Ο Σλάβος ηγεμόνας της Μοραβίας

..... ζήτησε από τους

Βυζαντινούς να διδάξουν στους

Σλάβους τη χριστιανική πίστη. Ο

αυτοκράτορας

έστειλε τον και το

....., αδέρφια από τη

Θεσσαλονίκη. Αυτοί

στους Σλάβους το χριστιανισμό και

..... την εκκλησία.

**Επειδή η σλαβική γλώσσα δεν είχε
γραφή, ο Κύριλλος δημιούργησε το
σλαβικό
που, από τ' όνομά του, ονομάστηκε
.....**

22. Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βούλγαρους και τους Ρώσους

1. Αντιστοιχίστε στην επόμενη σελίδα τα πρόσωπα με τις ενέργειές τους και συζητήστε τη σημασία που καθεμιά από αυτές είχε στην εποχή της.

Βασίλειος ●
ο Β΄

● **νίκησε στο**
Σπερχειό
ποταμό

Νικηφόρος ●
Ουρανός

● **παντρεύτηκε**
βυζαντινή
πριγκίπισσα

Δούκισσα ●
Όλγα

● **βαφτίστηκε**
χριστιανή
στην Πόλη

Βλαδί- ●
μηρος

● **νίκησε τους**
Βουλγάρους
στο Κλειδί

Συμεών ●

● **βαφτίστηκε**
και ονομάστη-
κε Μιχαήλ

Ιωάννης ●
Τσιμισκής

● **διέκοψε την ει-**
ρήνη και άρχι-
σε επιδρομές

Βόγορης ●

● **αντιμετώπισε**
τους Ρώσους

2. Συζητήστε στην τάξη τη σημασία που είχαν για τους «γείτονες» λαούς (Σλάβους, Βούλγαρους και Ρώσους), αλλά και για το Βυζάντιο:

- Ο εκχριστιανισμός τους από το Βυζάντιο,**
- το βάπτισμα του βασιλιά Βόγορη και της Δούκισσας Όλγας,**
- η χρησιμοποίηση κοινής (σλαβικής) γλώσσας και γραφής.**

3. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 3 και παρατηρήστε την εικόνα 3.α του Παρθενώνα. Σχολιάστε τη μετατροπή του σε ναό της Παναγίας και την ενέργεια του Βασιλείου Β΄ να αποδώσει σ' αυτή «τα νικητήρια». Θυμάστε κάποιες παρόμοιες αφιερώσεις στο παρελθόν;

4. Παρατηρήστε τις εικόνες 4 και 6.α του μαθήματος και διαβάστε το κείμενο που ακολουθεί. Αξιολογήστε και σχολιάστε τις σχέσεις, ανάμεσα στους δύο λαούς.

**Οι σχέσεις των Ρώσων
με τους Βυζαντινούς**

«Το βάπτισμα της Μεγάλης Δούκισσας Όλγας και ο γάμος του Βλαδίμηρου με την πριγκίπισσα Άννα έφεραν πιο κοντά και τους δυο λαούς και διευκόλυναν τη συνεργασία τους. Βυζαντινοί μητροπολίτες στάλθηκαν στη Ρωσία για να διαφωτίσουν και να διακονήσουν τους νέους χριστιανούς. Έλληνες τεχνίτες έχτισαν στο Κίεβο(1) την εκκλησία της Θεοτόκου

(1). Την πρωτεύουσα του ρωσικού Κράτους τότε.

και το μητροπολιτικό ναό της Αγίας Σοφίας και Βυζαντινοί αγιογράφοι φιλοτέχνησαν τα ψηφιδωτά τους. Ιερά βιβλία μεταφράστηκαν στη ρωσική γλώσσα και η βυζαντινή μουσική προσαρμόστηκε στη ρωσική λειτουργία.

Ο Εύξεινος Πόντος έγινε πλωτός δρόμος επικοινωνίας ανάμεσά τους. Στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης είχε δοθεί προνομιακός χώρος για να προσαράζουν τα ρωσικά πλοία και για να εξυπηρετούνται οι Ρώσοι έμποροι και ναυτικοί που έφταναν εκεί. Και όλα αυτά κράτησαν ως την Άλωση της Πόλης από τους Τούρκους».

Διον. Α. Ζακυθηνός,
Βυζαντινή ιστορία

Επαναληπτικό Μαθημάτων 17 έως 22

1. Παρατηρήστε το χάρτη 17.2 του βιβλίου σας και το σημερινό πολιτικό χάρτη της Ελλάδας. Ποιοι λαοί ήταν γείτονες του Βυζαντίου και ποιοι είναι της σημερινής Ελλάδας; Ποιες είναι οι σχέσεις της χώρας μας μαζί τους;

2. Επιβεβαιώστε στον πίνακα της επόμενης σελίδας τη χώρα καταγωγής των προσώπων της πρώτης στήλης και βάλτε X στο κατάλληλο πλαίσιο.

	Βυζαντινός	Άραβας	Πέρσης	Ρώσος	Βούλγαρος
Νικ. Φωκάς					
Βλαδίσμηρος					
Κρούμμος					
Χοσρόης					
Μωάμεθ					

3. Αντιστοιχίστε στην επόμενη σελίδα τα πρόσωπα με τις ενέργειές τους και συζητήστε τα αποτελέσματα που καθεμιά από αυτές είχε για την αυτοκρατορία.

- Ηράκλειος
- Άλων Γ' Σοφρος
- Καλλίνικος
- Μωάμεθ
- Νικ. Φωκός
- Βασίλειος Β'

- Έσωσε το Βυζάντιο από τους Άραβες.
- Νίκησε τους Πέρσες στη Χώρα τους.
- Ίδρυσε την ισλαμική θρησκεία.
- Ανακάλυψε το υγρό πυρ.
- Απελευθέρωσε την Κρήτη από τους Σαρακηνούς.
- Αφείρωσε στην Παναγιά Αθηνιώτισσα τις νίκες του.

4. Πώς βοηθήθηκε ο Ηράκλειος για να αντιμετωπίσει τις οικονομικές απαιτήσεις της εκστρατείας εναντίον των Περσών; Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και σχολιάστε τις ενέργειες των προσώπων που αναφέρονται σ' αυτό.

«Αυτό το έτος (622), στις 4 Απριλίου, ο Βασιλιάς Ηράκλειος, αφού γιόρτασε το Πάσχα στην Κωνσταντινούπολη, ξεκίνησε αμέσως μετά, τη δεύτερη μέρα το απόγευμα, κατά της Περσίας. Επειδή όμως δεν είχε οικονομικούς πόρους πήρε ως δάνειο τα χρήματα των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων. Πήρε και από τη μεγάλη εκκλησία (Αγία Σοφία) τα πολυκάντηλα και άλλα λειτουργικά σκεύη και έκοψε

νομίσματα πολλά. Ἄφησε δε και το γιο του μαζί με τον πατριάρχη Σέργιο και τον Πατρίκιο Βώνο, άνδρα λογικό και συνετό και έμπειρο σε όλα, να διοικούν και να φροντίζουν την Πόλη».

Θεοφάνης, *Χρονογραφία (9ος αι)*

Υποδοχή των πρέσβων στο Βυζάντιο

5. Διάβασε το κείμενο που ακολουθεί και φαντάσου ότι είσαι κι εσύ ξένος απεσταλμένος στο Βυζάντιο. Διηγήσου, μετά την επιστροφή, στον αρχηγό του κράτους τις εντυπώσεις από την υποδοχή που σου έγινε στο παλάτι.

«Όταν μπει ο ξένος πρέσβης στο παλάτι, πέφτει στο έδαφος, προσκυνά το βασιλιά και τότε ηχούν αμέσως τα όργανα. Όταν σταματήσουν αυτά, αρχίζουν τα μηχανικά λιοντάρια να βρυχώνται και τα μηχανικά πουλιά των δέντρων να κελαηδούν μελωδικά. Τα θηρία του θρόνου σηκώνονται όρθια, τα όρνεα κρώζουν, ενώ

ταυτόχρονα ένας αυλικός δίνει στο βασιλιά τα δώρα του επισκέπτη.

Όταν τελειώσει η διαδικασία των δώρων ηρεμούν τα πάντα. Και όταν γίνουν οι συνήθεις ερωτήσεις και ο διάλογος με τον επισκέπτη, ο αυλικός του συνιστά να προσκυνήσει και να αποχωρήσει. Τότε πάλι ηχούν τα όργανα, τα λιοντάρια και τα όρνεα βγάζουν το καθένα τη φωνή του και τα άγρια ζώα σηκώνονται από τα βάρθρα τους. Όταν ο επισκέπτης βγαίνει έξω, όλα σταματούν».

**Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος,
*Περί Βασιλείου τάξεως***

6. Ποιους διπλωματικούς τρόπους χρησιμοποίησε το Βυζάντιο για την επικοινωνία και τη συνεργασία του με τους γείτονες λαούς; Αναφέρετε και σχολιάστε τρεις από αυτούς, τους οποίους θεωρείτε πιο αποτελεσματικούς για την εποχή τους.

7. Στην επόμενη σελίδα βάλτε Σ στην αρχή κάθε σωστής πρότασης και Λ στην αρχή κάθε λανθασμένης. Αν χρειαστεί σχολιάστε την επιλογή σας.

	<p>Ο Βασίλειος Διγενής ήταν ο πιο ονομαστός από τους ακρίτες.</p>
	<p>Ο Νικηφόρος Φωκός νίκησε τους Σαρακηνούς κι ελευθέρωσε την Κρήτη.</p>
	<p>Ο Βόγορης βαφτίστηκε Χριστιανός και ονομάστηκε Ραφαήλ.</p>
	<p>Ο Μωάμεθ, πριν γίνει προφήτης του Ισλάμ, ήταν έμπορος.</p>
	<p>Οι Άβαροι δεν ενόχλησαν ποτέ το Βυζάντιο.</p>
	<p>Οι Ρώσοι ήταν λαός ασιατικής καταγωγής.</p>
	<p>Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος κήρυξαν το χριστιανισμό στους Σλάβους.</p>

8. Παρατηρήστε τις εικόνες και βάλτε στα τετραγωνάκια των παρακάτω κειμένων τον αριθμό της εικόνας που αντιστοιχεί.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

α. Ο βυζαντινός στρατός διέθετε, για την υπεράσπιση της πρωτεύουσας και για την καταδίωξη των εχθρών, καλά εκπαιδευμένες φρουρές των πόλεων, θωρακισμένο

ΙΠΠΙΚΟ, ΛΟΓΧΟΦΟΡΟΥΣ, ΤΟΞΟΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΟΝΤΙΣΤΕΣ ΠΕΖΙΚΑΡΙΟΥΣ.

β. Οι Βυζαντινοί προσπαθούσαν να καταστρέψουν τα εχθρικά πλοία, άλλοτε με το υγρό πυρ και άλλοτε με ναυμαχίες. Σ' αυτές ειδικά ασκημένοι στρατιώτες, με βαρύ οπλισμό, πηδούσαν πάνω στο κατάστρωμα των εχθρικών πλοίων και αντιμετώπιζαν τους αντιπάλους τους.

γ. Η εξάπλωση του χριστιανισμού στη Ρωσία επηρέασε σημαντικά και τις τέχνες. Μαρτυρία αυτής της επίδρασης αποτελεί, έως σήμερα, η αρχιτεκτονική πολλών ναών τους.

δ. Η Πόλη υποδεχόταν θριαμβευτικά τον Αυτοκράτορα, κάθε φορά που επέστρεφε από εκστρατεία

νικητής. Με τον ίδιο τρόπο υποδέχτηκε και το Νικηφόρο Φωκά, μετά τους νικηφόρους πολέμους του κατά των Αράβων.

■ ε. Η διπλωματία ήταν ένα μέσο που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί για να διατηρούν φιλικές σχέσεις και ν' αποφεύγουν συγκρούσεις με τους γείτονές τους. Γι' αυτό, πολύ συχνά Βυζαντινοί πρεσβευτές επισκέπτονταν τις αυλές των ξένων ηγεμόνων, ως απεσταλμένοι του αυτοκράτορα.

■ στ. Στις περιόδους οικονομικής ανάπτυξης του Βυζαντίου έφταναν στην πόλη άνθρωποι και εμπορεύματα από όλον τον κόσμο. Οι έμποροι άραζαν τα πλοία τους στο λιμάνι και κατευθύνονταν στις αγορές της Πόλης για τις συναλλαγές τους.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

***Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα
(copyright), ή η χρήση του σε
οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή
άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.***

